

ADATOK AZ URÁLI-FINNUGOR ALAPNYELV TŐSZÓKÉSZLETÉNEK MORFONOLÓGIAI SZERKEZETÉHEZ

JANURIK TAMÁS

1. 1973-ban, illetve 1974-ben lesz száz esztendeje annak, hogy a finnugor etimológiai kutatásokat összefoglaló első szótáraknak, BUDENZ JÓZSEF *Magyar—ugor összehasonlító szótárának* (Bp. 1873—1881), illetőleg OTTO DONNER szótárának (*Vergleichendes Wörterbuch der finnisch-ugrischen Sprachen*. I—III. Helsingfors, 1874—1888) a kezdő füzetek megjelentek. Az azóta eltelt évszázad alatt jelentős előrelépés történt a finnugor lexicológiában. A szófejtések, helyesbítő szómagyarázatok számának szaporodását azonban sajnálatos módon nem követte időről időre az újabb kutatási eredményeket összegező etimológiai szótárak megjelenése. Jóllehet ennek a hiánynak a pótlására történtek kísérletek: az eltelt időszakra esik GOMBOCZ ZOLTÁN és MELICH JÁNOS torzóban maradt *Magyar Etimológiai Szótárának* (Bp. 1914—1944), valamint BÁRCZI GÉZA *Magyar Szófejtő Szótárának* (Bp. 1941) a megjelenése, ezek azonban SZINNYEI JÓZSEFnek 1896 és 1927 között hét kiadást megért *Magyar Nyelv-hasonlításával* együtt az utóbbi évtizedekben már nem adhattak elég korszerű tájékoztatást az etimológiai kutatások helyzetéről.

Egy modern összefoglaló mű egyre sürgetőbben jelentkező igényének kielégítésére indultak meg 1949-ben a Magyar Tudományos Akadémia Nyelvtudományi Intézetében egy olyan magyar központú etimológiai szótár szerkesztésének munkálatai, amely a magyar tagot tartalmazó finnugor eredetű szavak szótározása mellett — az urálsztika és a szamojéd nyelvészet napjainkban történő örvendetesen nagyléptű fejlődése révén — már jelentős számú uráli eredetű szót is számba vesz, s ezek mellett a hasonló céllal készült, illetve készülő — magyar szempontból természetesen hiányos — külföldi finnugor etimológiai szótárak, nevezetesen BJÖRN COLLINDER szótára (*Fenno-Ugric Vocabulary*. Stockholm, 1955), illetőleg a finn nyelv etimológiai szótára (*Suomen kielen etymologinen sanakirja*. I—IV. Helsinki, 1955—1969. Szerk.: Y. H. TOIVONEN, ERKKI ITKONEN és AULIS J. JOKI) kiegészítéseként a speciálisan ugor vonatkozású etimológiákat is felöleli.

A közel negyedszázados anyaggyűjtési és szerkesztési munkálatok eredményeként megszülető szótár (*A magyar szókészlet finnugor elemei*. Főszerkesztő: LAKÓ GYÖRGY, szerkesztő: RÉDEI KÁROLY, I. A—Gy. Bp. 1967, II. H—M. uo. 1971, III—IV.: szerkesztés alatt) az eddigelé rendkívül szétszórta etimológiai irodalom összefogásával, áttekinthetővé tételével igen nagy segítséget nyújt nemcsak az uráli nyelvtudomány, hanem a határterületek és más tudományágak művelőinek is.

2. Az MSzFE külön nagy érdeme, hogy szócikkeinek jelentős részében közli a kikövetkeztethető alapnyelvi formák valószínű hangalakját is. Az alapnyelvi szógyököknek ilyen megközelítő formáit, mint a rekonstrukciós eljárás eredményét reprezentáló szimbólumokat jobbra a negyvenes évektől kezdődőleg alkalmazta a szófejtő irodalom. Első szisztematikus, az egész uráli-finnugor etimológiai anyagot

átfogó alkalmazásukat COLLINDER vezette be a FUV-hoz írott Függelékében (*Comparative Grammar of the Uralic Languages*. Stockholm, 1960. 405—415.).

Mínthogy ezek az alapalakok az egykor ténylegesen létezett alapnyelvi szavak közeli értékeit adják, összességük — természetesen megfelelő óvatossággal kezelve — olyan nyelvi rendszernek tekinthető, amelynek vizsgálata betekintést adhat az uráli, finnugor, illetve ugor alapnyelvi szókészlet szerkezeti felépítésébe és funkcionálásába.

Az alapnyelvi szókincs statisztikai elemzése: a szókészlet terjedelmére, az alapnyelv szavainak morfológiai, morfonológiai szerkezetére, fonológiai viszonyaira stb. vonatkozó megállapítások viszont elősegíthetik az etimológiai kutatások továbbfejlődését, hasznos adatokat szolgáltathatnak — az egyes szerkezeti típusok, az egyes fonémák stb. gyakoriságának feltárása révén — újabb etimológiák felkutatásához.

Ennek a gyakorlati hasznosságnak a felismerése késztetett arra, hogy még az MSzFE egészének elkészülte előtt, a szótár befejező részének szerkesztési munkálataival egyidőben elvégezzem a kikövetkeztetett alapalakok morfonológiai szerkezetének statisztikai vizsgálatát, vállalva a még megszerkesztetlen szócikkek esetleges későbbi módosulásából eredő bizonytalanságokat.¹

3. Az MSzFE első három kötete a biztos és lehetséges etimológiákat tartalmazza, a negyedik kötet pedig a téves etimológiák cáfolatát és a szómutatókat közli. Statisztikai számításaim természetesen csak az első három kötet szóanyagára vonatkoznak. A szótárnak ez a része jelenlegi (T-től kezdődően még megszerkesztetlen) állapotában 691 szócikket tartalmaz. A biztos („~”), kevésbé biztos („?~”) és „egyeztethető” minősítésű etimológiák száma 487 (az első három kötet teljes szóanyagának 70,46%-a). Számításaimba csak ezeket a szavakat vontam be. A kihagyott 204 etimológia közül 87 talán egyeztethető, 79 vitatott, 22 elhomályosult összetétel és 16 egyéb (gyermeknyelvi, hangfestő, hangutánzó jellegű, névmási származék, illetőleg átvétel más finnugor nyelvből).

A vizsgált 487 etimológia rekonstruált alapszavai között szép számban akadnak olyanok, amelyek hangalakja egyértelműen nem határozható meg. Ezek egy részénél már az alapnyelvben egymás mellett párhuzamosan létezett alakokkal kell számolnunk, túlnyomó többségüknel azonban az egyes hangelemek bizonytalan volta, a képzőelem vitatott megléte stb. a rekonstrukciós eljárás nehézségeivel hozható összefüggésbe. A statisztikai adatok áttekinthetővé tételét, valamint egyéb praktikus szempontokat szem előtt tartva, e változatok közül — elvi állásfoglalás nélkül — mindig a szótárban első helyen szereplőket vettem figyelembe.

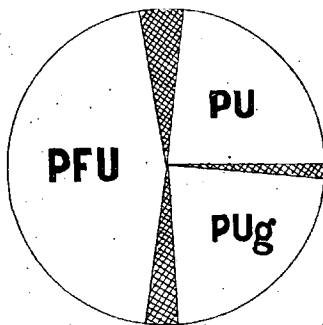
Az egyes nyelvi jelenségekre vonatkozó részletes adatokat a FÜGGELÉK táblázatai tartalmazzák, ezekre mindig az adott kérdés tárgyalásánál hivatkozom.

3.1 Az alapalakok megőszlása alapnyelvek szerint. (I. táblázat)

A magyar tagú etimológiák a különböző rokon nyelvi megfelelésektől függően uráli (PU), finnugor (PFU) vagy ugor (PUG) alapnyelvi előzményre vezethetők vissza. Az etimológiák egy részében a kérdőjeles rokon nyelvi megfelelések miatt az alapnyelv közelebbi meghatározása is bizonytalan. Ezeket a finnugor(?uráli),

¹ Itt szeretnék őszinte köszönetet mondani RÉDEI KÁROLY szerkesztőnek, valamint munkatársainak munkámhoz nyújtott hasznos tanácsaikért és azért a szíves segítőkészségért, mellyel a szótár még kiadatlan szóanyagát hozzáférhetővé tették számomra.

ugor(?finnugor) és ugor(?uráli) alapnyelvi szavakat nem soroltam be a vagylagos alapnyelvek valamelyikébe, hanem külön tárgyalom. A 487 alapalak közül PU: 113 (23,20%), PFU: 219 (44,97%), PUG: 111 (22,79%), PFU(?PU): 21 (4,31%), PUG(?PFU): 16 (3,28%), PUG(?PU): 7 (1,45%). Az egyes alapnyelvi alakok gyakorisági arányait az alábbi 1. sz. ábra szemlélteti:

1. ábra.

3.2 A tőszavak és képzett szavak aránya. (II. táblázat)

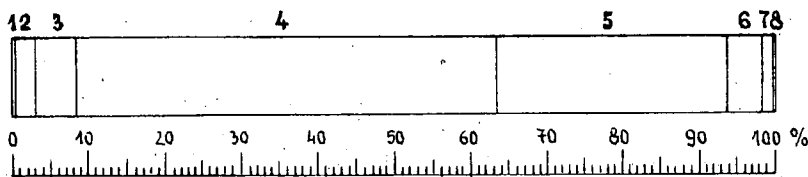
Az alapalakok között, minthogy az összetételeket kirekesztettem vizsgálati anyagomból, csak tőszavak és képzett származékszavak találhatók. A 487 alapalakból 458 (94,05%) tőszó és 29 (5,95%) képzett szó. Szembetűnő a képzett szavak arányának növekedése az alapnyelvek kronológiai sorrendjében: PU 2,65%, PFU 4,11%, PUG 12,61%!

3.3 Szótagszám szerinti megoszlás. (III. táblázat)

Az etimológiák tanúságtétele alapján az alapnyelvi tőszavak a névszók és igék kategóriájában leginkább két szótagúak, a névmások, indulatszók stb. esetében egy szótagúak voltak. Három vagy több szótagú szavak csak származékszóként (képzett vagy összetett szóként) fordulhattak elő. A vizsgált alapalakok közül 15 (3,08%) egy szótagú, 443 (90,96%) két szótagú, 28 (5,75%) három szótagú és 1 (0,21%) négy szótagú. Az átlagos szótagszám: 2,03. Az egyes alapnyelvek esetében az átlagos szótagszám a képzett szavak arányának növekedésével összefüggően: PU 1,94, PFU 2,03, PUG 2,13.

3.4 Fonémaszám szerinti megoszlás. (IV. táblázat)

A vizsgált alapalakok fonémaszáma egy—nyolc között váltakozik. Közöttük leggyakoribbak a négy, illetve öt fonémából álló szavak. Ezek együttesen a vizsgált szövegmennyiség 85,37%-át, a három és hat fonémából álló szavakkal együtt pedig 95,45%-át teszik ki. A szavak fonémaszám szerinti százalékos megoszlását az alábbi 2. sz. ábra szemlélteti:

2. ábra.

Az átlagos fonémaszám: 4,32. Az egyes alapnyelvek vonatkozásában az átlagos fonémaszám a képzett szavak arányának, illetve az átlagos szótagszám növekedésének megfelelően: PU 4,03, PFU 4,36, PUG 4,52. Ezek együttesen meggyőzően mutatják, hogy az alapnyelvi szókincs bővülése — az uráltól az ugor korszakig szép számban kimutatható jövevényszavak ellenére — elsősorban belső erőből, a szavak hangtestének szóképzés (szóösszetétel stb.) segítségével történt megnyújtása útján valósult meg.

3.5 Morfonológiai szerkezeti típusok. (V. táblázat)

Az alapnyelvi lexikális tömorfémák morfonológiai szerkezetére — az etimológiák tanúsága szerint — hat alaptípus jellemző. (L. HAJDÚ PÉTER: *Bevezetés az uráli nyelv tudományba*. Bp. 1966. 53.) Ezek a következők:

V	VCV	VCCV
CV	CVCV	CVCCV

Az alapnyelvi képzőmorfémák a rekonstruált formájukra jellegzetes mássalhangzón kívül magánhangzó elemet is tartalmazhattak, szótagalkotásra is képesek voltak. (L. HAJDÚ: i. m. 79.) Alaptípusuk -CV (néha -CCV) szerkezetű lehetett.

Az egyes szerkezeti típusok gyakorisági arányaira vonatkozóan tájékoztató értékeket kaphatunk, ha az alapnyelvi hangállományból kiindulva — figyelembe véve a fonémák lehetséges előfordulásait a különböző morfonológiai helyzetekben — kiszámítjuk az egyes típusokban a hangkapcsolatok logikailag lehetséges maximális számát. (A módszerre vonatkozóan I. HAJDÚ PÉTER: *Über den Umfang des uralischen Wortschatzes*. CSIFU (1968) I: 150—160.)

Az alapnyelvben 20 C és (a számítások egyszerűsítése kedvéért) 10 V elem meglétével számolva, a hat alapvető morfonológiai típus gyakoriságára a következő értékeket kapjuk:

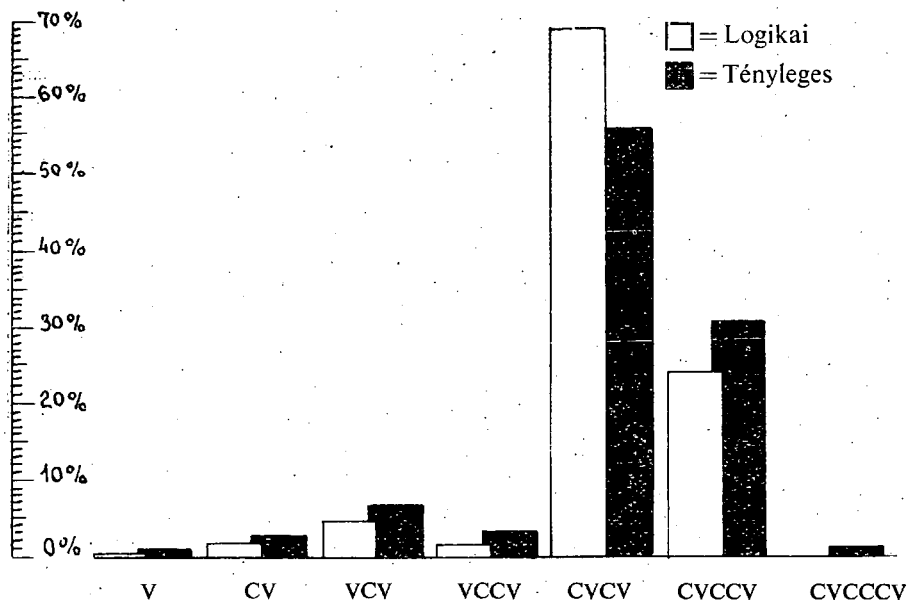
V	10	=	10	0,11%
CV	15 · 10	=	150	1,73%
VCV	10 · 20 · 2	=	400	4,54%
VCCV	10 · 7 · 2	=	140	1,59%
CVCV	15 · 10 · 20 · 2	=	6000	68,17%
CVCCV	15 · 10 · 7 · 2	=	2100	23,86%
összesen		=	8800	100,00%

Ezt a logikai lehetőséget azonban korántsem használta ki az alapnyelv, hanem feltehetően ennek csak megközelítőleg a negyedével, mintegy 2200—2500 szógyökkel élhetett. Az MSzFE teljes szóanyaga ennek a szömenynységnek kb. 30%-át jelenti, az általam vizsgált alapalakok száma pedig 20—22%-át, tehát még jelentős hányadát teszi ki ahhoz, hogy az egyes típusokban előforduló tőszavak számából (a képzett szavak tömorfémáját is megfelelő tőszó-típusba sorolva) a fenti, elméleti úton kikövetkeztetett gyakorisági arányok helyessége megítélhető legyen.

A 487 alapalak morfonológiai szerkezeti típusokba rendeződése a következő:

alaptípus	típus-variánsok	előfordulás:	n	%
V	V		2	0,41
CV	CV, CV-(CV)		14	2,87
VCV	VCV, VCV-(CV), VCV-(CCV)		32	6,57
VCCV	VCCV, VCCV-(CV), VCCV(CV-CV)		15	3,08
CVCV	CVCV, CVCV-(CV), CVCV(CCV)		271	55,65
CVCCV	CVCCV, CVCCV-(CV), CVCCV(C)		148	30,39
CVCCCV	CVCCCV		5	1,03
		összesen:	487	100,00

A logikai és a tényleges megoszlás százalékarányos összevetését az alábbi 3. sz. ábra teszi szemléletessé:

3. ábra.

3.6 A morfonológiai típusok lehetséges alkotóelemeinek gyakorisága. (VI. táblázat)

Az alapnyelvi szavak lehetséges morfonológiai szerkezeti típusaiból következik, hogy a hangtestüket alkotó fonémák mint lehetséges alkotóelemek az alábbi osztályokba sorolhatók:

a) szókezdő mássalhangzó b) első szótagbeli magánhangzó c) szóbelseji egyszerű mássalhangzó d) szóbelseji kettős mássalhangzó-kapcsolat e) szóbelseji hármas mássalhangzó-kapcsolat f) második szótagbeli (tővégi) magánhangzó	}	A TÖMORFÉMÁKBAN
g) képzőbeli egyszerű mássalhangzó h) képzőbeli kettős mássalhangzó i) képzőbeli magánhangzó	}	A KÉPZŐMORFÉMÁKBAN

A 487 alapelak 2105 fonémája közül 1116 (53,02%) mássalhangzó és 989 (46,98%) magánhangzó. A mássalhangzók átlagos gyakorisága 1,13-szorosa a magánhangzókénak.

A 487 alapelak közül 438 tartalmaz szókezdő mássalhangzó-elemet, 49 szó magánhangzós kezdetű. Valamennyi alapelak tartalmaz első szótagbeli magánhangzó-elemet, ezek száma tehát szintén 487. Az egy szótagú szótövek kivételével valamennyi többi szó, összesen 471 tartalmaz szóbelseji (-C-, -CC- vagy -CCC-) mássalhangzó-

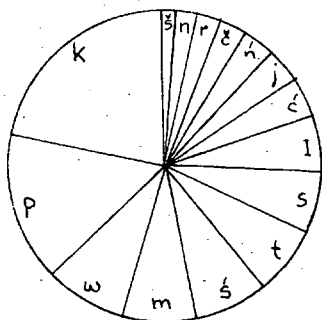
elemet. Ezek közelebbi megoszlása: -C-: 303; -CC-: 163; -CCC-: 5. A szóbelseji mássalhangzó-elemeket minden esetben tövégi magánhangzó követi, számuk így: 471.

Az alapalakok között előforduló 29 képzett szó képzőmorfémái közül 27 egyszerű és 2 kettőzött mássalhangzó-elemet tartalmaz. Ezeket mind a 29 esetben képzőbeli magánhangzó-elem követi.

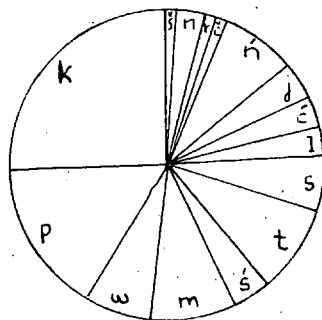
Az alapalakokra jellemző morfológiai típusoktól eltérő szerkezetű (hosszabb hangtestű) szó a vizsgált anyagban mindössze három akadt. Ezek közül kettő: a m. *arany* (PUg *saraña) és a m. *hattyú* (PUg *kottan) ugorkori iráni, illetőleg török jövevényszavak, a harmadik: a m. *eper* (PUg *äppörö-kö) pedig az egyetlen négy szótagú származékszó.

A számítások egységesítése érdekében e szavak törésének második szótagbeli magánhangzó utáni (-ña, -η, ill. -rö) elemeit a képzőmorfémák elemeivel együtt vettem számításba: a képzőbeli C elemek száma így 27-ről 30-ra, a V elemeké pedig 29-ről 31-re emelkedett.

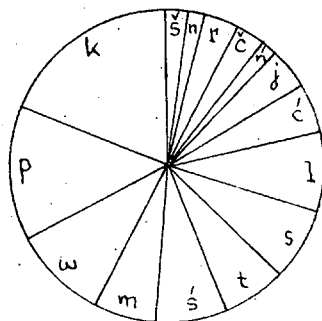
a) ÖSSZ: 438

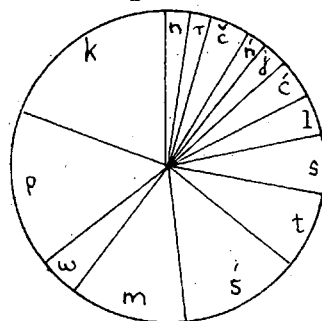
b) PU: 101

c) PFU: 196

d) PUg: 99

4. ábra.

3.7 A szókezdő mássalhangzók gyakorisága. (VII. táblázat)

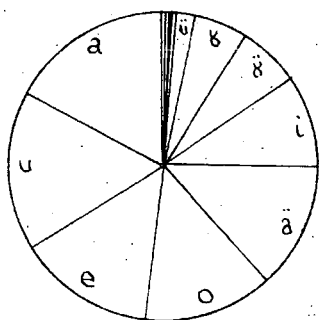
Az alapnyelvre rekonstruált 20 mássalhangzó fonémából a vizsgált alapalakokban szókezdő helyzetben 15 fordul elő, a következő gyakorisági sorrendben: k: 95, p: 67, w: 36, m: 34, s: 34, t: 31, s: 28, l: 26, c: 18, j: 16, n: 15, z: 12, r: 11, n: 10 és

3.6. Megterhelésük az egyes alapnyelvek esetében is igen ingadozó. Összehasonlításként egyes előfordulásukat a 4a—d. ábrákon teszem szemléltetéssé (l. a 62. oldalon).

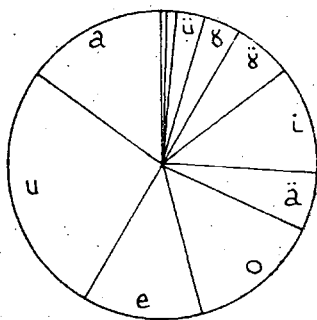
3.8 Az első szótagbeli magánhangzók gyakorisága. (VIII. táblázat)

Az MSzFE által az alapnyelvre feltett magánhangzó fonémák közül a vizsgált alapalakok első szótagjaiban, gyakoriságuk sorrendjében a következők fordulnak elő: a: 84, u: 82, e: 71, o: 65, ä: 62, i: 47, ø: (közelebbről meg nem határozható, palatális hangrendű magánhangzó) 32, ɛ: (az előbbi veláris hangrendű párja) 27, ü: 9, ɔ: 2, ē: 2, ĵ: 2, ɛ̃: 1 és 3: (teljesen bizonytalan minőségű magánhangzó) 1. Előfordulásuk arányait az egyes alapnyelvekben az alábbi 5a—d. ábrák szemléltetik:

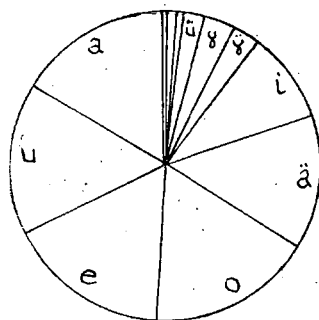
a) ÖSSZ : 487

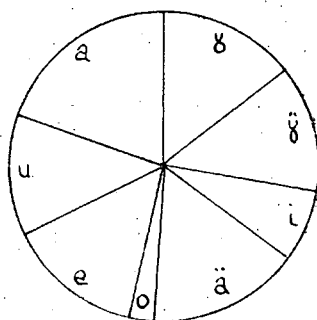
b) PU : 113

c) PFU : 219

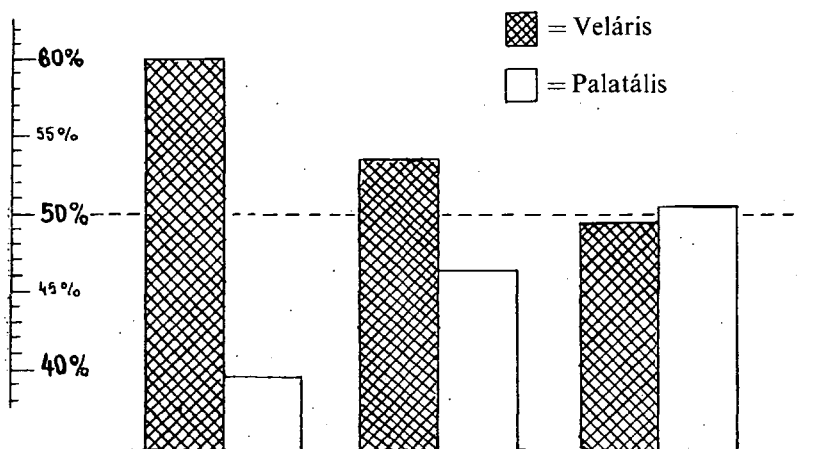

d) PUG : 111

5. ábra.

Szembevetendő jelenség az alapnyelvek kronológiai sorrendjében a palatális magánhangzók számarányának megnövekedése: a 113 uráli alapalak első szótagjában 68 (60,17%) veláris és 45 (39,83%) palatális magánhangzó található, a 218 finnugor eredetű szóban 117 (53,67%) veláris és 101 (46,33%) palatális, a 111 ugorkori szóban pedig 55 (49,55%) veláris és 56 (50,45%) palatális magánhangzó fordul elő. Arányait az alábbi, 6. sz. ábrán mutatom be:

6. ábra.

3.9 A szóbelseji egyszerű mássalhangzók gyakorisága. (IX. táblázat)

Ebben a morfológiai helyzetben a 20 alapnyelvi mássalhangzó közül 19 található meg, a következő gyakorisági sorrendben: *r*: 55, *l*: 44, *η*: 31, *j*: 30, *é*: 20, *n*: 17, *m*: 16, *k*: 14, *t*: 13, *w*: 11, *δ*: 11, *n̂*: 7, *č*: 7, *δ'*: 6, *š*: 6, *p*: 5, *l'*: 5, *γ*: 3 és *s*: 2.

Míg szókezdő helyzetben a zárhangok (*k* és *p*) rendelkeznek a legnagyobb gyakorisággal, a szóbelseji (intervokalikus) helyzetben a likvidák (*r* és *l*) állnak az élen. Ennek megfelelően az alapszavak között legnagyobb számban a *kVrV*, *kVIV*, ill. *pVrV*, *pVIV*-féle alakok várhatók: számuk (*kVrV*: 10, *kVIV*: 7, *pVrV*: 5, *pVIV*: 10): 32, együttesen az alapalakok 6,57%-át teszik ki.

3.10 A szóbelseji mássalhangzó-kapcsolatok gyakorisága. (X. táblázat)

A vizsgált alapalakokban 163 kételemű és 5 háromelemű mássalhangzó-kapcsolat található. A kételeműek 46 különböző típusba rendeződnek. (Áttekintésüket lásd a 65. oldalon, ahol a leggyakoribbakat bekeretezéssel jelöltem meg).

A háromelemű mássalhangzó-kapcsolatok csekély száma (*n̂ck*: 2, *ηks*: 1 és *wkk*: 2) azt a feltevést valószínűsíti, hogy ezek nem eredetiek, hanem bennük egy-egy korábbi -CCVC-, ill. -CVCC- hangkapcsolatot kell keresnünk, amelyek a magánhangzó-elem kiesése folytán vonódtak össze ilyen háromelemű hangkapcsolatokká. Az ilyen típusú szóalakok eredetileg feltehetően háromszótagú képzett szavak lehetnek. (L. erről: HAJDÚ: NyK 71: 69.)

3.11 A második szótagbeli (tővégi) magánhangzók gyakorisága. (XI. táblázat)

Az alapalakok tővégi magánhangzó-elemeként három fonéma: *a*, *ä* és *e* állhatott. Vizsgálatukat különösen megnehezíti, hogy ezek a tővéghangzók a rokon nyelvek nagy részében általában nyomtalanul eltűntek, lekoptak, több-kevesebb változással csak a balti finn, a lapp (és részben a mordvin és a cseremiszy) nyelvben maradtak fenn. Ennek tudható be, hogy a 471 tővégi magánhangzó-elem közül 286 (60,72%) közelebből nem határozható meg. Az azonosított magánhangzó-elemek között az *e* 91-szer, az *a* 64-szer, az *ä* pedig 30-szor fordul elő. Ezek a kikövetkeztetett tővéghangzók csaknem kizárólagosan az uráli és finnugorkori alapalakok-

	p	t	k	m	n	ń	η	w	δ	ś	j	γ	ć	l	l'	r
p	pp			mp												rp
t	pt	tt	kt	mt	nt		ηt		δ't			γt	ćt			
k		tk	kk				ηk			śk	jk		ćk	lk	l'k	rk
m													ćm	lm	l'm	
n								wn						ln		
ń																rń
η												jη				
w									δ'w					lw	l'w	rw
δ								wδ								
s	ps		ks													
ś			kś													
ś			kś								jś					
j														lj		
γ														ly		
ć						ńć					jć					
l			kl					wl								
r			kr									γr				

ban találhatók, az ugorokori tőszavak végén, a már korábban tárgyalt két jövevény-szó (*saraña, ill. *kottaŋ) második szótagi magánhangzóinak kivételével, a magánhangzó-elem közelebbi meghatározása nem lehetséges.

3.12 A képzőbeli mássalhangzók gyakorisága. (XII. táblázat)

Az alapalakok mintegy hat százalékát kitevő képzett szavak korántsem adnak teljes képet az alapnyelvi szóképzés lehetőségeiről, szerepéről és a képzett szavak tényleges előfordulásának arányairól. Jól megalapozott feltevések szerint az alapnyelvi képzőállomány nagysága megközelíthette a százat, és a szóképzés szerepe is sokkal nagyobb volt, mint ahogy az a képzett szavakként rekonstruált etimológiákból kiolvasható. A vizsgált anyag így szükségszerűen csak töredékes képet adhat. Az itt előforduló képzőelemek alapján — a szórványos előfordulást mutató *ć*: 2, *ń*: 1, *pp*: 1 és *tt*: 1 mellett — a gyakoribb képzőmagoknak a következő mássalhangzók látszanak: *r*: 9, *m*: 7, *l*: 4, ill. *k*: 3.

3.13 A képzőbeli magánhangzók gyakorisága. (XIII. táblázat)

A tövéghangzók közelebbi meghatározásánál fellépő nehézségek fokozottabban jelentkeznek a képzőmorfémák magánhangzó-elemének azonosításánál: a 29 képzőbeli V elem közül *a*: 1 esetben (PU **koj(e)-ra*), *e*: 2 esetben (PFU **šine-re* és **šije-le*) található. A képzőmorfémák túlnyomó többségénél: 26 esetben csak a magánhangzó-elem megléte, esetleg palatális vagy veláris volta valószínűsíthető.

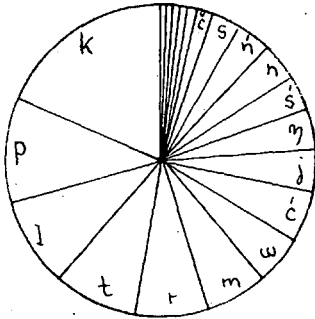
3.14 A mássalhangzók összesített statisztikája. (XIV. táblázat)

Az alapnyelvi fonémák egyes morfonológiai helyzetek szerinti gyakoriságának

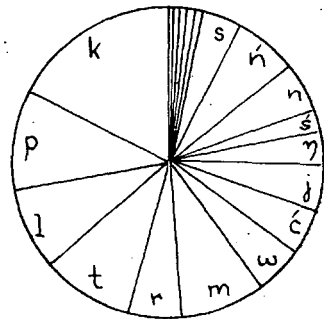
számbavétele után hasznosnak láttam még a mássalhangzó és magánhangzó fonémák valamennyi előfordulását is egy-egy táblázatban összesíteni.

A vizsgált 487 alapalakban összesen 1116 mássalhangzó található. Az alapnyelvi 20 mássalhangzó megterhelési arányait az alábbi, 7a—d. ábrák szemléltetik:

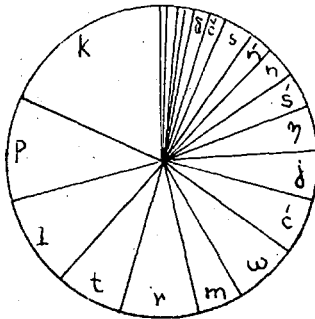
a) ÖSSZ : 1116

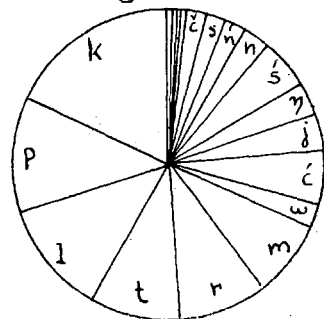
b) PU : 236

c) PFU : 510

d) PUG : 266

7. ábra.

Az egyes fonémák megterhelésének vizsgálata mellett tanulságos volt megnézni, milyen a mássalhangzók megoszlása a hangképzés helye, illetve módja szerint. Az 1116 mássalhangzó közül 252 (22,58%) labiális, 504 (54,12%) dentális-palatális és 260 (23,30%) veláris képzésű. A zárhangok száma 423 (37,90%), a nazálisoké 195 (17,47%), a spiránsoké 215 (19,27%), az affrikátáké 78 (6,99%), a likvidáké pedig 205 (18,37%). A zöngétlen-zöngés hangok aránya: zöngétlen 586 (52,52%), zöngés 530 (47,48%). A palatalizációs korrelációban álló mássalhangzók közül palatalizálatlan (*n, δ, s, č és l*): 306, palatalizált (*ñ, δ', s', č, l'*): 198.

3.15 A magánhangzók összesített statisztikája. (XV. táblázat)

A magánhangzók esetében az összesítés, azaz a második szótagbeli, illetőleg a képzőbeli magánhangzók hozzáadása az első szótagbeliekhez, csak az *a, ä, e*, illetve a bizonytalan (*ø, ø és 3*) hangokat érinti. Az összesítésből látható, hogy az alapalakok

vokalizmusában még nagyon sok a megoldatlan kérdés. A 989 magánhangzó közül 373 (37,71%) tartozik a közelebbiről még nem határozhatók közé.

4. Statisztikai számításaim, amelyet az MSzFE egy leszűkített szóanyagán, illetve ezek alapalakjaival végeztem el, természetesen nem adnak teljes képet a szótár egészéről, az etimológiai kutatások jelenlegi helyzetéről. Az I. kötet megjelenése után CSÚCS SÁNDOR készített ilyen jellegű statisztikát az A—GY kezdetű 207 szócikk alapján (I. NyK 70: 392—396). Az általam elvégzett számítások nem teszik feleslegessé a szótár teljes elkészülte után hasonló szempontú, átfogó statisztikai elemzés elkészítését.

Szeged, 1972. május 6.

FÜGGELÉK

I. táblázat: *A szótári szócikkek statisztikája*

Kezdőbetű	Szócikkek száma	Alapalakok száma	Ø	ALAPALAKOKBÓL						Ø-BÓL			
				PU	PFU	PUG	PFU(?PU)	PUG(?PFU)	PUG(?PU)	Talán egy.	Vitatott	Összetétel	Egyéb
A, Á	41	28	13	5	17	6	—	—	—	2	5	2	4
B	11	6	5	1	4	—	1	—	—	3	2	—	—
CS	28	15	13	3	9	3	—	—	—	9	3	—	1
D	6	4	2	—	2	2	—	—	—	2	—	—	—
E, É	42	29	13	7	15	6	—	—	1	4	3	2	4
F	74	61	13	15	24	16	1	3	2	4	6	2	1
GY	5	3	2	—	2	1	—	—	—	—	2	—	—
H	80	61	19	23	22	11	3	2	—	6	9	4	—
I, Í	23	12	11	6	5	1	—	—	—	4	5	2	—
J	8	7	1	1	3	2	—	1	—	—	1	—	—
K	49	35	14	3	15	9	6	2	—	5	5	2	2
L	33	24	9	3	15	4	1	1	—	5	2	1	1
LY	1	1	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—
M	45	33	12	9	12	11	1	—	—	5	6	1	—
N	14	7	7	3	2	2	—	—	—	3	—	2	2
NY	27	19	8	8	4	4	1	—	2	2	4	1	1
O, Ó	14	8	6	—	4	2	1	1	—	1	5	—	—
Ö, Ȯ	14	10	4	2	5	—	3	—	—	—	3	1	—
R	21	11	10	1	7	2	—	—	1	6	4	—	—
S	20	13	7	1	7	4	—	1	—	4	3	—	—
SZ	47	31	16	4	14	9	1	2	1	11	4	1	—
T	33	27	6	9	11	6	—	1	—	4	1	1	—
U, Ȯ	7	6	1	4	1	1	—	—	—	—	1	—	—
Ü, Ȯ	4	3	1	—	2	1	—	—	—	—	1	—	—
V	39	28	11	5	16	4	1	2	—	7	4	—	—
Z	4	4	—	—	1	3	—	—	—	—	—	—	—
ZS	1	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—
A-ZS	691	487	204	113	219	111	21	16	7	87	79	22	16

II. táblázat: *A főszavak és képzett szavak aránya*

TÍPUS	ÖSSZ.	PU	PFU	PU _g	PFU(?PU)	PU _g (?PFU)	PU _g (?PU)
	n %	n %	n %	n %	n %	n %	n %
TŐSZAVAK	458	110	210	97	21	14	6
	94,05	97,35	95,89	87,39	100,00	87,50	85,71
KÉPZETT SZAVAK	29	3	9	14	—	2	1
	5,95	2,65	4,11	12,61	—	12,50	14,29
EGYÜTT	487	113	219	111	21	16	7
	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

III. táblázat: *Szótagszám szerinti megoszlás*

TÍPUS	ÖSSZ.	PU	PFU	PU _g	PFU(?PU)	PU _g (?PFU)	PU _g (?PU)
	n %	n %	n %	n %	n %	n %	n %
1 SZÓTAGÚ	15	10	3	1	1	—	—
	3,08	8,85	1,37	0,90	4,76	—	—
2 SZÓTAGÚ	443	100	207	96	20	14	6
	90,96	88,50	94,52	86,50	95,24	87,50	85,71
3 SZÓTAGÚ	28	3	9	13	—	2	1
	5,75	2,65	4,11	11,70	—	12,50	14,29
4 SZÓTAGÚ	1	—	—	1	—	—	—
	0,21	—	—	0,90	—	—	—
EGYÜTT	487	113	219	111	21	16	7
	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

ÁTLAGOS SZÓTAGSZÁM:

2,03	1,94	2,03	2,13	1,95	2,12	2,14

IV. táblázat: *Fonémaszám szerinti megoszlás*

FONÉMASZÁM	ÖSSZ.		PU		PFU		PUg		PFU (?PU)		PUg (?PFU)		PUg (?PU)	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
1	2		2		—		—		—		—		—	
	0,42		1,77		—		—		—		—		—	
2	13		8		3		1		1		—		—	
	2,68		7,08		1,37		0,90		4,76		—		—	
3	26		9		14		3		—		—		—	
	5,35		7,96		6,39		2,70		—		—		—	
4	269		64		112		64		14		9		6	
	55,15		56,64		51,14		57,70		66,67		56,25		85,71	
5	147		26		82		30		4		4		1	
	30,22		23,01		37,44		27,00		19,05		25,00		14,29	
6	23		4		8		7		2		2		—	
	4,73		3,54		3,66		6,30		9,52		12,50		—	
7	6		—		—		5		—		1		—	
	1,24		—		—		4,50		—		6,25		—	
8	1		—		—		1		—		—		—	
	0,21		—		—		0,90		—		—		—	
EGYÜTT	487		113		219		111		21		16		7	
	100,00		100,00		100,00		100,00		100,00		100,00		100,00	

ÁTLAGOS FONÉMASZÁM:

4,32	4,03	4,36	4,52	4,29	4,63	4,14

V. táblázat: Morfológiai szerkezeti típusok

SZÓ-TAG	F SZÁM	TÍPUS	ÖSSZ.	PU	PFU	PUg	PFU (?PU)	PUg (?PFU)	PUg (?PU)
1	1	V	2	2	—	—	—	—	—
	2	CV	13	8	3	1	1	—	—
2	3	VCV	26	9	14	3	—	—	—
	4	VCCV	11	1	6	4	—	—	—
		CVCV	257	63	106	59	14	9	6
	5	CVCCV	142	26	80	28	4	4	—
	6	CVCCCV	5	1	1	—	2	1	—
		(CVCCVC)	1	—	—	1	—	—	—
	4	CV—CV	1	—	—	1	—	—	—
	5	VCV—CV	5	—	2	2	—	—	1
3	6	VCCV—CV	3	—	1	1	—	1	—
		CVCV—CV	13	3	6	4	—	—	—
	7	(VCV—CCV)	1	—	—	1	—	—	—
		CVCCV—CV	5	—	—	4	—	1	—
	8	(CVCV—CCV)	1	—	—	1	—	—	—
		(VCCVCV—CV)	1	—	—	1	—	—	—
4	8	(VCCVCV—CV)	1	—	—	1	—	—	—
1—4	1—8	EGYÜTT	487	113	219	111	21	16	7

VI. táblázat: Morfonológiai szerkezeti típusok alkotóelemeinek gyakorisága

MEGNEVEZÉS	ÖSSZ.	PU	PFU	PUg	PFU (?PU)	PUg (?PFU)	PUg (?PU)
Fonémák száma összesen	2105	455	954	502	90	75	29
Mássalhangzók száma	1116	236	510	266	49	41	14
Magánhangzók száma	989	219	444	236	41	34	15
$\frac{C}{V}$ hányados	1,13	1,08	1,15	1,13	1,19	1,20	0,93
Szókezdő mássalhangzó	438	101	196	99	21	15	6
Első szótagbeli mh.	487	113	219	111	21	16	7
Szóbelseji egyszerű msh.	303	75	128	70	14	9	7
Szóbelseji kettős msh.	163	27	87	39	4	6	—
Szóbelseji hármas msh.	5	1	1	—	2	1	—
Második szótagbeli mh.	471	103	216	109	20	16	7
Képzőbeli egyszerű msh.	30	3	9	15	—	2	1
Képzőbeli kettős msh.	2	—	—	2	—	—	—
Képzőbeli magánhangzó	31	3	9	16	—	2	1

VII. táblázat: A szókezdő mássalhangzók gyakorisága

C-	ÖSSZ.	PU	PFU	PUg	PFU (?PU)	PUg (?PFU)	PUg (?PU)
p-	67	16	28	16	2	3	2
t-	31	9	13	8	—	1	—
k-	95	26	37	19	9	4	—
m-	34	9	12	12	1	—	—
n-	10	3	3	3	—	—	1
h-	15	8	3	2	1	—	1
w-	35	7	19	4	4	2	—
s-	28	6	15	6	1	—	—
š-	6	1	5	—	—	—	—
ś-	34	4	14	12	—	2	1
j-	16	4	8	3	—	1	—
č-	12	1	6	4	—	1	—
ć-	18	3	10	4	1	—	—
l-	26	3	16	4	2	1	—
r-	11	1	7	2	—	—	1
EGYÜTT	438	101	196	99	21	15	6

VIII. táblázat: *Elsősóztagi magánhangzók gyakorisága*

–v–	ÖSSZ.	PU	PFU	PU _g	PFU (?PU)	PU _g (?PFU)	PU _g (?PU)
a	84	17	36	22	2	6	1
o	65	16	38	3	7	1	—
u	82	30	34	14	1	2	1
ä	62	7	31	18	2	3	1
e	71	14	37	15	3	1	1
i	47	13	21	8	3	1	1
ü	9	3	5	—	1	—	—
(ë)	2	—	2	—	—	—	—
(ö)	2	1	—	—	1	—	—
(ø)	1	1	—	—	—	—	—
(i)	2	—	2	—	—	—	—
ø	27	3	7	16	—	—	1
ø	32	8	5	15	1	2	1
(3)	1	—	1	—	—	—	—
EGYÜTT	487	113	219	111	21	16	7

IX. táblázat: *A szóbelseji egyszerű mássalhangzók gyakorisága*

–C–	ÖSSZ.	PU	PFU	PU _g	PFU (?PU)	PU _g (?PFU)	PU _g (?PU)
p	5	—	2	1	1	1	—
t	13	2	7	3	—	—	1
k	14	2	9	3	—	—	—
m	16	8	5	2	1	—	—
n	17	7	6	2	2	—	—
ñ	7	4	3	—	—	—	—
ŋ	31	7	14	5	1	2	2
w	11	4	4	2	—	1	—
ð	11	3	6	1	1	—	—
ð'	6	2	3	1	—	—	—
s	2	1	1	—	—	—	—
š	—	—	—	—	—	—	—
ś	6	—	2	2	—	2	—
j	30	7	13	7	3	—	—
γ	3	1	2	—	—	—	—
č	7	—	3	2	1	1	—
ć	20	3	10	7	—	—	—
l	44	13	10	15	3	1	2
l'	5	—	3	1	—	1	—
r	55	11	25	16	1	—	2
EGYÜTT	303	75	128	70	14	9	7

X. táblázat: *A szóbelseji mássalhangzó-kapcsolatok gyakorisága*

–CC–	ÖSSZ.	PU	PFU	PUg	PFU (?PU)	PUg (?PFU)	PUg (?PU)
pp	20	3	12	4	1	—	—
pt	1	—	—	1	—	—	—
ps	1	1	—	—	—	—	—
tt	9	3	1	4	1	—	—
tk	2	1	1	—	—	—	—
kt	9	1	3	3	1	1	—
kk	18	2	7	8	—	1	—
ks	2	1	1	—	—	—	—
kš	1	—	1	—	—	—	—
kš	2	—	1	—	1	—	—
kl	1	1	—	—	—	—	—
kr	1	—	—	1	—	—	—
mp	4	1	—	3	—	—	—
mt	4	1	2	1	—	—	—
nt	10	2	6	2	—	—	—
ńc	12	4	5	3	—	—	—
ŋt	1	—	—	1	—	—	—
ŋk	11	—	8	2	—	1	—
wn	1	—	1	—	—	—	—
wō	2	—	2	—	—	—	—
wl	1	—	1	—	—	—	—
δ't	1	—	1	—	—	—	—
δ'w	1	—	1	—	—	—	—
šk	2	2	—	—	—	—	—
jk	1	—	1	—	—	—	—
jŋ	1	—	1	—	—	—	—
js	1	—	1	—	—	—	—
jč	1	1	—	—	—	—	—
yt	1	—	—	1	—	—	—
yr	1	—	1	—	—	—	—
ét	1	—	—	—	—	1	—
ék	2	—	2	—	—	—	—
ém	1	—	1	—	—	—	—
lk	14	2	10	2	—	—	—
lm	4	1	3	—	—	—	—
ln	1	—	1	—	—	—	—
lw	2	—	2	—	—	—	—
lj	2	—	2	—	—	—	—
ly	2	—	—	1	—	1	—
l'k	1	—	1	—	—	—	—
l'm	1	—	—	—	—	1	—
l'w	1	—	1	—	—	—	—
rp	1	—	1	—	—	—	—
rk	3	—	1	2	—	—	—
rn'	1	—	1	—	—	—	—
rw	3	—	3	—	—	—	—
ńck	2	—	—	—	1	1	—
ŋks	1	1	—	—	—	—	—
wkk	2	—	1	—	1	—	—
EGYÜTT	168	28	88	39	6	7	—

XI. táblázat: *A második szótagbeli (tővégi) magánhangzók gyakorisága*

–v	ÖSSZ.	PU	PFU	PU _g	PFU (?PU)	PU _g (?PFU)	PU _g (?PFU)
a	64	23	36	2	3	—	—
ä	30	10	16	—	3	1	—
e	91	31	54	—	6	—	—
ø	1	—	—	1	—	—	—
ö	6	—	1	4	—	—	1
3	279	39	109	102	8	15	6
EGYÜTT	471	103	216	109	20	16	7

XII. táblázat: *A képzőbeli mássalhangzók gyakorisága*

–c–	ÖSSZ.	PU	PFU	PU _g	PFU (?PU)	PU _g (?PFU)	PU _g (?PU)
t	1	—	—	1	—	—	—
k	3	1	1	1	—	—	—
m	7	1	1	3	—	1	1
n	2	—	1	1	—	—	—
η	1	—	—	1	—	—	—
é	2	—	1	1	—	—	—
r	10	1	4	4	—	1	—
l	4	—	1	3	—	—	—
pp	1	—	—	1	—	—	—
tt	1	—	—	1	—	—	—
EGYÜTT	32	3	9	17	—	2	1

XIII. táblázat: *A képzőbeli magánhangzók gyakorisága*

–v	ÖSSZ.	PU	PFU	PU _g	PFU (?PU)	PU _g (?PFU)	PU _g (?PU)
a	2	1	—	1	—	—	—
e	2	—	2	—	—	—	—
ø	2	—	1	1	—	—	—
ö	4	—	—	3	—	—	1
3	21	2	6	11	—	2	—
EGYÜTT	31	3	9	16	—	2	1

XIV. táblázat: *A mássalhangzók összesített statisztikája*

C	ÖSSZ.	PU	PFU	PUg	PFU (?PU)	PUg (?PFU)	PUg (?PU)
p	121	24	55	31	5	4	2
t	95	22	35	31	3	3	1
k	207	42	93	49	14	9	—
m	71	21	24	21	2	2	1
n	39	12	17	7	2	—	1
ñ	39	16	13	6	2	1	1
η	46	8	23	9	1	3	2
w	60	11	35	6	5	3	—
δ	13	3	8	1	1	—	—
δ'	8	2	5	1	—	—	—
s	34	10	17	6	1	—	—
š	7	1	6	—	—	—	—
ś	44	6	18	14	1	4	1
j	52	12	26	10	3	1	—
γ	7	1	3	2	—	1	—
č	19	1	9	6	1	2	—
ć	59	11	29	15	2	2	—
l	101	20	46	25	5	3	2
l'	8	—	5	1	—	2	—
r	86	13	43	25	1	1	3
EGYÜTT	1116	236	510	266	49	41	14

XV. táblázat: *A magánhangzók összesített statisztikája*

v	ÖSSZ.	PU	PFU	PUg	PFU (?PU)	PUg (?PFU)	PUg (?PU)
a	150	41	72	25	5	6	1
o	65	16	38	3	7	1	—
u	82	30	34	14	1	2	1
ä	92	17	47	18	5	4	1
e	164	45	93	15	9	1	1
i	47	13	21	8	3	1	1
ü	9	3	5	—	1	—	—
(ö)	2	1	—	—	1	—	—
(ë)	2	—	2	—	—	—	—
(e)	1	1	—	—	—	—	—
(i)	2	—	2	—	—	—	—
ø	30	3	8	18	—	—	1
ö	42	8	6	22	1	2	3
3	301	41	116	113	8	17	6
EGYÜTT	989	219	444	236	41	34	15

ЦИФРОВЫЕ ДАННЫЕ К МОРФОНОЛОГИЧЕСКОМУ ПОСТРОЕНИЮ СОСТАВА КОРЕННЫХ СЛОВ УРАЛЬСКО—УГРОФИНСКОГО ЯЗЫКА-ОСНОВЫ

ТАМАШ ЯНУРИК

В настоящей статье изложены некоторые результаты статистического исследования на основании этимологического словаря „A magyar szókészlet finnugor elemei” (Угрофинские элементы венгерского словарного состава).

Словарь содержит 691 заглавное слово, из них 487 имеют достоверные реконструированные основные формы. Из этих основных форм 23,20% уральского происхождения, 44,97% — угрофинского, 22,79% угорского, а происхождение 9,04% не доказано.

Процентное отношение абсолютных коренных слов 94,05%, а производных 5,95%. Из 487 слов 15 (3,08%) односложных, 443 (90,96%) двусложных, 28 (5,75%) трёхсложных и лишь 1 (0,21%) четырёхсложное. Число их фонем от одной до восьми: 1: 0,42%, 2: 2,68%, 3: 5,35%, 4: 55,15%, 6: 4,37%, 7: 1,24% и 8: 0,21%.

По морфонологическому построению эти основные формы разделяются на следующие структурные типы: У 0,41%, СУ 2,87%, УСУ 6,57%, УССУ 3,08%, СУСУ 55,65%, СУССУ 30,39% и СУСССУ 1,03%.

Эти расчёты дополняются ещё статистическими данными частоты согласных и гласных звуков в различных морфонологических позициях.